

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Humanitaar- ja sotsiaalinete õpetamine põhikoolis

Anu Rebane

REAALSUUNA ABITURIENTIDE ARVAMUSED ÕPETAJAKUTSE VALIKU
MOTIIVIDEST JA VALIKUT TAKISTAVATEST TEGURITEST

bakalaureusetöö

Juhendaja: Heiki Krips

Läbiv pealkiri: Õpetajakutse valikut mõjutavad tegurid

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Heiki Krips (PhD)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsemiskomisjoni esimees: Pille Villems (MA)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2015

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Teoreetiline ülevaade.....	4
1.1. Mõiste karjäär.....	4
1.2. Mõisted motivatsioon ja motiiv.....	4
1.3. Motivatsioonitegurid õpetajakutse valiku kontekstis.....	5
1.4. Õpetajakutse valikut negatiivselt mõjutavad tegurid.....	7
2. Metoodika.....	10
2.1. Valim.....	10
2.2. Andmekogumismeetod.....	11
2.3. Protseduur.....	11
3. Tulemused ja arutelu.....	13
3.1. Motiivid õpetajakutse ja potentsiaalse õppimiskoha valikul.....	13
3.2. Takistavad tegurid õpetajakutse ja õppimiskoha valikul.....	18
3.3. Ootused ülikoolide tegevustele huvi suurendamiseks õpetajakutse vastu.....	21
3.4. Töö praktiline väärtus ja piirangud.....	24
Kokkuvõte.....	25
Summary.....	27
Autorluse kinnitus.....	29
Kasutatud kirjandus.....	30
Lisad	

Sissejuhatus

Õpetaja on seoste looja ja väärtushoiakute kujundaja, kelle rolliks on toetada iga õppija arengut (Haridus- ja Teadusministeeriumi koduleht, 2014). Riigi jaoks on oluline, et noored läheksid õppima erinevaid ühiskonna toimimiseks vajalikke erialasid, mis lähtuksid noorte huvidest ja võimetest, ent samas arvestaks ka ühiskondlike ja majanduslike vajadustega (Mägi & Nestor, 2012).

Õpetaja staatus ühiskonnas ei vasta õpetaja rolliga seotud ootustele, õpetajakutse prestiiž on madal, ilmne on ebakõla vastutuse määra ning tasu ja tunnustuse vahel. Erialase kvalifikatsiooniga õpetajaid on koolides valdkonniti ebapiisavalt, vanuseline struktuur ja selle regionaalne jaotus murettekitav (Eesti õpetajahariduse strateegia 2009-2013, 2009). EHIS-e andmed (Üldhariduse pedagoogide kohta..., 2013) on näidanud, et Eesti õpetajaskond on Euroopa keskmisest vanem ja märgata on, et Eesti õpetajaskonnas nõrgaks kohaks on noorte õpetajate vähene hulk.

Mitmed uuringud on näidanud, et tänapäeval on Eesti õpilaste kutsevaliku eelistuse seas õpetaja elukutse üks viimaseid (Krips, Taimalu, Luik, & Kukemelk, 2009). Pärismaa (2014) rääkides 2014. aasta õpetajakoolituse vastuvõtust Eesti ülikoolides märgib, et juba aastaid on noorte huvi õppida loodus- ja täppisteaduste ainete õpetajaks olnud kesine ja toob näite, et Tallinna ülikoolis oli nii 2013. aastal kui ka 2014. aastal füüsikaõpetajaks ihkajaks vaid üks. Samas artiklis märgib Margus Pedaste, et teadaolevalt ei ole tehtud uuringuid, mis võimaldavad väita, et palk ja õpetajaameti madal prestiiž ühiskonnas on põhjus, miks liiga vähe noori tahab õppida õpetajaks. Türgis läbiviidud uuringust (Kilinç, Watt, & Richardson, 2012) selgus, et võrreldes humanitaarteadustega seotud üliõpilastega, valisid loodus- ja täppisteadusega seotud õppekavade üliõpilased rohkem õpetaja eriala viimase karjäärivõimalusena. Autorile teadaolevalt ei ole tehtud uuringuid selle kohta, miks abiturientide huvi õpetajakutse vastu on viimastel aastatel vähenenud. Uurimisprobleemiks on küsimus, mis motiveerib abituriente valima õpetajakutset ja mis tegurid seda takistavad.

Käesoleva töö eesmärk on välja selgitada reaalsuuna 12. klassi õpilaste arvamusi õpetajakutse valiku motiivide ja takistavate tegurite kohta.

Käesolev bakalaureusetöö koosneb kolmest suuremast peatükist, mis omakorda jagunevad alapeatükkideks. Esimeses peatükis antakse teoreetiline ülevaade õpetajakutse valiku motiivide ja takistavate tegurite kohta. Teises osas tutvustatakse töö metoodikat – valimit, andmekogumismeetodit, ning kirjeldatakse töö protseduuri. Kolmandas osas esitatakse uurimuse tulemused koos aruteluga. Lisaks tuuakse välja tulemuste ja arutelu

peatükis töö praktiline väärtus ja piirangud.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1. Mõiste karjäär

Sõna „karjäär“ tõlgendatakse ikka erinevalt, kuigi selle mõiste tähendus tänapäevases käsitluses on Eestis kasutusel olnud juba üle kümne aasta. Vanemaealises elanikkonnas seostatakse enamasti seda terminit ametialase liikumisega madalamalt ametikohalt kõrgemale. Uue käsitluse kohaselt on karjäär inimese elukestev areng kõigi tema elurollide omavahelises kooskõlas (Lehtsalu, 2011). Rajaleidja (s.a.) järgi hõlmab karjäär endas eneseteostust, elukutsevalikut, astumist tööellu, koolitustel osalemist, pensionile jäämist ning tegevust pensionipõlveski. Karjäär kujuneb erinevate valikute käigus, mida inimene elujooksul teeb.

Karjäärivalikut puudutavad erinevad teoreetilised käsitlused keskenduvad karjäärivalikut mõjutavatele inimese sisestele (nt motivatsioon, huvi) ja välistele ehk sotsiaal-majanduslikele teguritele või valikuetappidele. Näiteks toovad Germeijs and Verschueren (2006) välja kuus karjäärivaliku etappi, mida inimene peab läbima otsustusprotsessis:

- 1) Kursi seadmine (ingl *orientation*) – teadlikkus otsustamise vajadusest ja motivatsiooni leidmine selleks, et süveneda otsustusprotsessi
- 2) Enese avastamine (ingl *self-exploration*) – enda erinevate külgede tundma õppimine ja nende teadvustamine
- 3) Ümbritsevate tingimuste avastamine üldiselt (ingl *broad exploration of environment*) – teabe kogumine karjäärivõimaluste kohta
- 4) Ümbritsevate tingimuste avastamine süviti (ingl *in-depth exploration of the environment*) – sõelale jäänud karjäärivõimaluste kohta üksikasjaliku informatsiooni kogumine
- 5) Otsuse tegemine (ingl *decisional status*) – edukas otsustamine erinevate võimaluste seast
- 6) Enda sidumine valikuga (ingl *commitment*) – tehtud valikule pühendumine

1.2. Mõisted motivatsioon ja motiiv

Kõigepealt on vaja avada motivatsiooni ja motiivi mõisted, et mõista õpilaste motivatsioonitegureid õpetajakutse valikul. Motivatsioon ja motiiv on seotud mõisted. Motivatsiooni tähenduse defineerimisel satuvad paljud raskustesse, kuna aegade jooksul on püütud seda seletada mitmel viisil. Motivatsiooni defineerimist väldivad isegi paljud psühholoogid (Krull, 2000). Kui eesti keeles eristatakse selgelt sõnade motiiv (kitsam) ja motivatsioon (laiem) tähendust, siis ingliskeelses kirjanduses kasutatakse neid sageli

sünonüümidenä (Richardson & Watt, 2006; Sinclair, 2008; Thomson, Turner, & Nietfeld, 2012). Eesti keele seletava sõnaraamatu (s.a.) järgi on motivatsioon motiivide kogum, mis ajendab inimest mingisugusel viisil käituma, motiiv ise aga ajend.

1.3. Motivatsioonitegurid õpetajakutse valiku kontekstis

Sinclair, Dowson & Mcinerney (2006) väidavad, et motiivid võivad aja jooksul muutuda, mille peamiseks põhjuseks võib olla reaalne kokkupuude õpilastega ja õpetajatõõga. Samuti väidab Kõiv (2014) oma magistritõõs, et üliõpilaste motivatsioonitegurid muutuvad aja jooksul. Uurimusest selgus, et järgnevaid faktoreid: sisemine motivatsioon ja oskused, oluliste inimeste arvamus ja mõju hindasid üliõpilased kevadel kõrgemalt kui sügisel. See võib tingitud olla sellest, et esimese õppeaasta jooksul tutvuvad õpilased praktika käigus õpetajatõõga lähemalt ning seetõttu oskavad ka kõrgemalt hinnata selle ameti jaoks vajalike oskuste omandamist (Kõiv, 2014). Samas viidi Norras läbi kvantitatiivne uuring (Roness & Smith, 2010), mille tulemustest selgus, et üliõpilaste motiivid saada õpetajaks pole aasta jooksul muutunud, vaid üksnes nende motiivide pingerida oli aastaga muutunud. Kui Austraalias läbi viidud uurimusest (Sinclair et al., 2006) selgus, et õpetajakoolituse esimese aasta üliõpilaste motivatsioon saada õpetajaks esimese semestri ehk umbes viie kuu järel pigem langes, siis teisest Austraalias läbiviidud uurimusest (Sinclair, 2008) tuli välja, et enamustel üliõpilastel motivatsioon saamaks õpetajaks pigem kasvas. Toetudes nendele erinevatele uurimustulemustele võib välja tuua, et praktiline kogemus õpetajana mõjutab üliõpilaste motivatsiooni saada õpetajaks, mis võib õpingute jooksul nii tõusta kui langeda. (Roness & Smith, 2010; Sinclair 2008; Sinclair et al., 2006).

20. sajandi alguses püüti inimeste käitumisajendeid näha ühefaktorilistena – kas väliste või siseste stiimulitena, tänapäeval aga käsitletakse motivatsiooni mitmfaktorilistena. Motivatsiooni kujunemisel püütakse arvesse võtta nii kognitiivseid kui ka emotsionaalseid tegureid. Samuti on leitud, et motivatsiooni kirjeldamisel on oluline arvestada lisaks eelpoolnimetatud teguritele ka isiksuslike ja sotsiaalsete faktoritega. (Krull, 2000)

Õpetajakutse valikul käsitletakse motiive kui midagi, mis ajendab inimesi õpetajakutset valima (Sinclair, 2008). Selleks, et inimesel tekiks soov õpetajakutset valida, peaks tal olema ettekujutus antud ametist. Arvamus õpetajatõõst peaks olema piisavalt hea, mis ajendaks seda ametit valima. Neid tingimusi koos nimetatakse õpetajakutse valikut mõjutavateks teguriteks (Richardson & Watt, 2006). On tehtud märkimisväärne arv teadusuuringuid selgitamaks noorte motivatsioonitegureid õpetajakutse valikul. Peamine põhjus sellel alal uurimuste tegemiseks on eelkõige suur huvi valitsuse ja poliitikute seas.

Neile on oluline teada, kas nad kasutavad õigeid stiimuleid õpetajate elukutse säilitamiseks ning huvi tekitamiseks õpetajaametis vastu noorte seas (Low, Lim, Ch'ng, & Goh, 2011).

Erinevates uurimustes on jõutud järeldusele, et õpetajakutse valikut ei määra ainult üks motiiv, vaid mitu motiivi korraga (Sinclair, 2008; Thomson et al., 2012). Õpetajakutse valiku motiivide erinevused võivad olla tingitud territoriaalsest asukohast. Näiteks leidis Krusell (2004), et maa-asulatest pärit noored hindasid õpetajakutse valiku motiivi *kindel töökoht* erialavaliku põhjusena palju kõrgemalt, kui linnast pärit noored. Krusell (2004) oletab, et siin võib olla põhjus väliskeskonna mõjudes ning leiab, et maa-asulatest pärit noored näevad enda ümber rohkem ebakindlust ning seetõttu soovivad nad leida püsivat töökohta, mida õpetajaamet neile ka pakub.

Lisaks asukohale, võivad motiivide erinevused tingitud olla ka soost.

Stereotüüpselt nähakse õpetajana pigem naist, mistõttu on õpetajaamet muutunud atraktiivseks just naisterahvaste seas (Krusell, 2004). TALIS-uuringu (Loogma, Ruus, Talts, & Poom-Valickis, 2009) kohaselt on Eestis õpetajaamet Leedu, Bulgaaria, Slovakkia, Sloveenia kõrval üks feminiseerunumaid. Meeste ja naiste seas läbi viidud uurimusest selgus, et õpetajaks saada on mõelnud 15% naistest ja kõigest 6% meestest (Butcher & Lewis, 2002). Lõuna-Ameerika keskkooli õpilaste seas viidi läbi uurimus (Ogowewo, 2010), mille tulemustest selgus, et madala enesehinnanguga õpilased ei julgegi valida neid ameteid, mis on ühiskonnas sooliselt määratletud.

Kui enamasti räägitakse kahest motivatsiooni liigist (sisemine ja väline motivatsioon), siis õpetajakutse valiku motiivide määramisel räägitakse ka kolmandast motivatsiooni liigist, milleks on altruistlikud motiivid. Moran, Kilpatrick, Abbot, Dallat, & McClune (2010) on need kategooriad lahti seletanud järgnevalt:

1) välised motiivid on seotud tööst tuleneva kasuga (nt hea töötasu, puhkus samal ajal enda lastega);

2) sisemised motiivid on seotud töö endaga (nt sobiv töö, palju võimalusi, töö iseloom annab elukestev õppe);

3) altruistlikud motiivid on omakasupüüdmatud tegurid, mis on seotud arusaamaga, et õpetajaamet on väärtuslik ning vajalik (nt sügav kirg, armastus õpetamise ja laste vastu ning soov aidata kaasa laste arengule).

Sellist motiivide jagamist kolme kategooriasse õpetajakutse valiku kontekstis on kasutatud paljudes uurimustes (Müller, Alliata, & Benninghoff, 2009; Williams & Forgasz, 2009; Low et al., 2011). On autoreid (Watt & Richardson, 2007), kes on sellise liigituse kahtluse alla seadnud, kuna erinevates uurimustes on samu motiive liigitatud erinevate

kategooriate alla, mistõttu ei ole selline kategoriseerimine päris täpne. Samuti on leitud, et lisaks neile kolmele kategooriale võivad õpetajakutse valiku kontekstis tähtsust omada ka pragmaatilised motiivid (Williams & Forgasz, 2009).

Austraalias viidi läbi uurimus (Williams & Forgasz, 2009), kus kasutati sedasama kategoriseerimist (sisemised, välised, altruistlikud motiivid). Autorid uurisid karjääri vahetanud üliõpilaste motiive õpetajakutse valikul. Selgus, et karjääri vahetanud üliõpilased olid üldiselt väga rahul oma otsusega hakata õpetajaks õppima, vastajatest 77% olid oma otsusega kas väga rahul või üsna rahul. Lisaks selgus, et üliõpilasi motiveerivad õpetama kõige enam sisemised motiivid, ning karjääri vahetanud üliõpilased usuvad, et õpetajatöösse toovad nad endaga kaasa suure hulga erinevaid isiklikke ja professionaalseid oskusi ja kogemusi (Williams & Forgasz, 2009). Õpetajakoolituse üliõpilased olid samuti motiveeritud kõige enam sisemistest teguritest õpetama hakkamisel, millele järgnesid altruistlikud ja välised tegurid. Uurimusest tõusid esile neli peamist faktorit, mis mõjutavad valikute tegemist õpetajakoolituse programmides osalenute seas. Nendest neljast faktorist kaks kuulusid sisemise kategooria alla: huvi õpetamise vastu ja töö sobivus ja teised kaks käisid altruistliku kategooria alla: armastus laste/noorte vastu ja missiooni täitmine (Low et al., 2011).

Õpetajakutse valiku motiive uurinud erinevatest uurimustest on selgunud, et peamisteks motiivideks õpetajakutse valikul on soov töötada lastega (Sinclair, 2008; Peterson, 2013) õpetamise sisemine väärtust (Low et al., 2011; Thomson et al., 2012), soov kujundada laste tulevikku (Kilinc et al., 2012) ning sobivad võimed (Richardson & Watt, 2006; Krusell 2004). Lisaks sisemistele ja altruistlikele motiividele on mitmetes uurimustes välja toodud ka väliseid motiive õpetajakutse valikul, näiteks pikad koolivaheajad (Williams & Forgasz, 2009), hariduse mujal kasutamise võimalus (Maunel & Hughes, 2006), õpetajatöö iseloom (Sinclair, 2008).

1.4. Õpetajakutse valikut negatiivselt mõjutavad tegurid

21. sajandi algusest peale valitseb kogu maailmas olukord, kus õpetaja roll ühiskonnas muutub üha tähtsamaks, sealjuures nõudmised neile muutuvad üha keerulisemaks ning palk, staatus ja töötingimused halvenevad (Bergen, 2003). Seevastu Saksamaal läbiviidud uurimuse andmete kohaselt selgus, et õpetajaametit peetakse hästi tasustatud ametiks (König & Rothland, 2012). Kui aga võrrelda õpetajate palkasid OECD maade kontekstis (OECD, 2011, 2012), siis on arusaadav, miks Saksamaal hinnatakse õpetajatöö tasustatust paremaks kui näiteks Eestis sama eriala esindajate poolt, kuna Eestis on õpetajatele makstavad palgad väga madalad.

Uurimustest (Mägi & Nestor, 2012) on selgunud, et just palga ja stressirohke töö tõttu on soov õpetajaks saada koolilõpetajate seas veel enne keskkooli lõpetamist kõikumalöönud, langetades õpetajaameti valikute seas pingerea lõppu alternatiivide hulka. Üldiselt on enamik uurimusi jõudnud samale tulemusele, et õpetaja elukutse on kõrgete nõudmistega (s.t. kõrgete nõudmistega ja raske töö), kuid samas vähese töötasuga amet (Kilinc, Watt & Richardson, 2012 ; Richardson & Watt, 2006; Watt, Richardson, Klusmann, Kunter, Beyer, Trautwein, & Baumert, 2012). Seevastu jõudsid Manuel & Hughes (2006) oma uurimuses tulemusele, et õpetajaamet on küll palju väljakutseid esitav töö, kuid mitte raske amet. Samuti Peterson (2013) uurimuses osalenud õpetajakoolituse üliõpilased ei pea õpetajaametit ennekõike raskeks ametiks, vaid ametiks, mis nõuab professionaalseid oskusi ja teadmisi.

On teisigi uurimusi, mille tulemustest on selgunud, et lisaks palgale ja stressirohkele tööle on veel mitmeid tegureid, mis mõjutavad õpilasi negatiivselt õpetajakutse valikul. Näiteks uuris Park (2006) 11. klassi õpilaste motiive ja takistavaid tegureid õpetajakutse valikul. Tulemustest selgus, et õpilased ei taha valida õpetajaametit, kuna nende meelest tänapäeval õpilased enam ei austa õpetajaid (53.8%). See oli ka peamine põhjus, miks noored ei taha seda ametit valida. Sellele järgnesid väike töötasu (41.5%), halvad töötingimused ja distsipliin koolides (22.7%), õpetajate rahulolematuus (19.7%) ning viimasena toodi välja, et vägivald koolis muudab töötamise ohtlikuks (15.9%). Sarnased tulemused on saanud ka (Unt, 2004), kus tudengite poolt nimetatud peamised probleemid olid: väike palk, probleemid õpilaste ja vanemate kolleegidega, puudulikud õppevahendid ja suur töökoormus.

Butcher & Lewis (2002) on arvamisel, et õpetajakutse probleemide uurimisel on oluline uurida lisaks neile, kes on mõelnud hakata õpetajaks, ka neid õpilasi, kes pole seda mõelnud. Nad jagasid õpilased kolme kategooriasse, kasutades selleks oma varasemat uurimust Butcher & Lewis (2000). Need kategooriad olid:

- 1) Õpilased, kes on mõelnud õpetajaks saada;
- 2) Õpilased, kes on mõelnud õpetamise peale, kuid siiski ei kavatse õpetajaks õppida;
- 3) Õpilased, kes pole kunagi mõelnud valida õpetajaametit.

Tulemused nendes kategooriatesse kuuluvate õpilaste vahel olid erinevad. Õpilaste tulemused vastandusid altruistlike motiivide osas (Butcher & Lewis, 2002). On veel uurimusi, mis on jõudnud samale tulemusele, et erinevatesse gruppidesse kuulavate õpilaste motiivid ja arvamused õpetajaametist on erinevad. Näiteks leidis Park (2006), et õpilased, kes on mõelnud saada õpetajaks, hindasid head õpetamisoskust kõrgemalt, kui need õpilased, kes ei kavatse õpetajaks saada. Lisaks olid teadlikumad õpetajate vähesuse probleemist need õpilased, kes on mõelnud ise õpetajaks saada.

Tänapäeval on õpilaste jaoks õpetaja elukutse atraktiivne valik teiste karjäärivalikute seas siis, kui see töö neid rahuldab ning on rahaliselt tasuv (Butcher & Lewis, 2002). Samas peaksid riik ja koolisasutused töötama ühiselt selle nimel, et negatiivsed ettekujutused õpetamise keskkonnast ning õpetajatööst muutuksid positiivsemaks (Park, 2006). Õpilaste jaoks on oluline teada saada, kas ja kui edukalt nad saavad hakkama nõ probleemsete õpilaste õpetamisega (Butcher & Lewis, 2002). Õpetajate jälgimine ja õpetamiskatsetused õpetajate päeval on õpilaste veendumust saada õpetajaks enamasti tugevdanud (Mägi & Nestor, 2012). Ka Butcher & Lewis (2002) leiavad, et kui õpilaste endi kogemused õpetamise osas on positiivsed, siis on ka õpilaste huvi õpetajakutse vastu palju suurem.

Erinevate autorite (nt Unt, 2004; Butcher & Lewis, 2002; Park, 2006, Mägi & Nestor, 2012) uurimuste ja artiklite põhjal võib välja tuua peamised tegurid, mis mõjuvad negatiivselt õpetajakutse valiku juures:

- 1) Väike palk;
- 2) Pere ja lähedastega seotud põhjused;
- 3) Suur töökoormus;
- 4) Töötingimused ja -keskkond;
- 5) Vajalike oskuste puudumine.

2. Metoodika

Käesolevas bakalaureusetöös on kasutatud kvalitatiivset uurimismeetodit. Antud meetodi seisukohaks on kirjeldada tegelikku elu sealjuures üldistusi tegemata (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara, 2010). Kvalitatiivne uurimismeetod hangib teadmisi tegeliku elu kohta ja uurib subjektiivseid tähendusi, mida inimesed oma kogemustele ning tegevustele omistavad. (Õunapuu, 2014). Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada reaalsuuna 12. klassi õpilaste arvamusi õpetajakutse valiku motiivide ja takistavate tegurite kohta. Vastavalt töö eesmärgile, püstitati järgmised uurimisküsimused:

- 1) Kuidas kirjeldavad õpilased oma motiive õpetajakutse valikul?
- 2) Kuidas kirjeldavad õpilased tegureid, mis takistavad neid õpetajakutset valimast?
- 3) Kuidas kirjeldavad õpilased ootusi ülikoolide tegevustele huvi suurendamiseks õpetajakutse vastu?
- 4) Kuidas kirjeldavad õpilased oma valikueelistusi Tartu Ülikoolis või Tallinna Ülikoolis õpetajaks õppimisel?

Järgnevalt on uurimistöös kirjeldatud uurimuse valimit, andmekogumismeetodit ning protseduuri.

2.1. Valim

Käesoleva uurimuse puhul kasutati mugavusvalimit, mille koostamisel Õunapuu (2014) sõnul lähtutakse lihtsa kättesaadavuse, leitavuse või koostöövalmiduse põhimõttest. Uuritavateks olid neli abiturienti, kes õpivad ühes Valgamaal asuvas gümnaasiumis reaalsuunaga klassis ja kes on mõelnud minna õpetajaks õppima, kuid pole veel lõplikult otsustanud, kas seda teha või mitte. Vastavate õpilaste leidmiseks, võttis töö autor kõigepealt ühendust kooli õppealajuhatajaga ja abiturientide klassijuhatajaga e-posti teel (kiri õpetajale lisas 1), tutvustades uurimuse eesmärki ning küsides ühtlasi ka luba õpilaste intervjuerimiseks. Seejärel selgitas autor klassis õppivate õpilaste seast välja need, kes pole veel kindlalt otsustanud, kas minna õpetajaks või mitte. Selleks küsis töö autor ühes klassijuhataja tunnis õpilastelt küsimuse, millele õpilased vastasid suuliselt: „*Kas teie seas leidub selliseid, kes on mõelnud õpetajaks saada, kuid pole veel kindlat otsustanud, kas seda teha või mitte?*” Õpilastega, kes vastasid küsimusele jaatavalt, vahetati kontaktandmeid edaspidiseks intervjuu läbiviimise aja ja koha kokkuleppimiseks. Selgus, et sellised õpilasi, kes on mõelnud õpetaja elukutse valiku peale, kuid pole veel kindlat otsust teinud, õppis valitud koolis ja klassis neli. Uurimuses osalemine oli vabatahtlik ning kõik neli õpilast andsid oma nõusoleku uurimuses osalemiseks. Anonüümsuse tagamiseks asendati õpilaste

nimed tähistega Õpilane 1, Õpilane 2, Õpilane 3 ja Õpilane 4.

2.2. Andmekogumismeetod

Andmekogumismeetodina kasutati poolstruktureeritud individuaalintervjuud, mis algab kavakindlalt, kuid kulgeb avatult, lähtudes situatsioonist. Küsimuste esitamise järjekorra määrab intervjuerija, kes võib vajaduse korral küsimusi juurde lisada või ka ümber sõnastada (Õunapuu, 2014). Intervjueritav sai samuti vajadusel oma vastuseid ümber sõnastada, neist loobuda või asendada sobivamate vastustega (Laherand, 2008). Intervjuud on sobiv kasutada siis, kui soovitakse uurida inimeste tundeid, mõtteid ja kogemusi (Hirsjärvi et al., 2010). Intervjuu küsimuste kava (lisa 2) koostas uurija ise lähtuvalt uurimisküsimustest ning lõpliku variandini jõudis pärast pilootintervjuu tegemist ning juhendajaga konsulteerimist. Intervjuu küsimused olid eelnevalt välja mõeldud ning küsimused esitati intervjueritavatele samas järjekorras. Autoril oli eesmärgiks lasta intervjueritaval ise võimalikult palju rääkida, kuid vastavalt vajadusele küsis autor lisaküsimusi ja kasutas ümbersõnastamise tehnikat.

Andmekogumismeetodi valiidsuse suurendamiseks viidi läbi pilootintervjuu, mille tulemuste analüüsil ilmnis uurija liigne ametlikkus ja küsimuste vähesus, mille tõttu oli intervjuu pikkuseks 13 minutit. Pärast pilootintervjuud lisati üks küsimus juurde ning parandati küsimuste üldist sõnastust. Uurija sai käesoleva töö juhendajalt soovitusi intervjuu läbiviimiseks vältida hinnangute andmist sõnadega *jah, just, täpselt*, selle asemel võib kasutada sõna *mhmh*. Uurija õppis, et sügavama informatsiooni saamiseks intervjueritavalt, tuleb vältida *kas*-küsimusi ning rohkem küsida *miks*-küsimusi ja vajadusel anda intervjueritavatele mõtlemiseks rohkem aega.

2.3. Protseduur

Intervjuuküsimused koostati veebruaris 2015 ning pilootintervjuu viidi läbi 2015 aasta märtsi alguses autorile tuttava 12. klassi õpilasega, kes õpib reaalsuunaga klassis. Intervjuud käesoleva töö uuritavate viidi samuti läbi märtsis õpilaste poolt valitud ajal ja kohas. Intervjuule eelnes informatsiooni jagamine ja kokkulepete tegemine e-posti teel uuritava kooli õppealajuhataja ning uuritava klassi klassijuhatajaga. Seejärel käis autor üldhariduskoolis ise kohal, selgitades klassis õppivate õpilaste seast välja need õpilased, kes on kahe vahel – kas valida õpetajakutse või mitte. Selliseid õpilasi oli klassis neli ja kõik nad olid nõus osalema antud uurimuses. Kõik uuritavad olid täisealised, seetõttu polnud vajalik küsida uurimuses osalemiseks nõusolekut õpilaste vanematelt.

Intervjuud lindistati diktofoniga ning iga intervjuerimise järel intervjuu transkribeeriti

VoiceWalker 2.0 programmiga, mis muudab intervjuu kuulamise ja ümberkirjutamise lihtsamaks, kuna programmi abil on võimalik teksti lühikeste lõikudena kuulata ning erinevaid lõike pidevalt uuesti esitada. Transkriptsioon kirjutati täpselt nii, nagu suulises kõnes oli. Transkriptsiooni väljavõte on esitatud lisa 3.

Andmete transkribeerimine ja analüüs toimus ajavahemikul märts – aprill 2015. Õunapuu (2014) sõnul kogutakse transkriptsiooniga teavet, mis aitab uurida ning mõista indiviidide sõnaliste väljendite tausttegureid. Intervjuudest saadud andmeid analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi teel, mida alustati transkriptsioonide kodeerimisega. Andmeanalüüsi käigus suurendati uurimuse reliaablust sellega, et loeti intervjuude transkriptsioone erinevatel ajahetkedel, et saavutada kodeerijasisene kooskõla. Mõnel korral lisati koode juurde või muudeti koodide sõnastust. Kodeerimisel lähtus uurija tekstianalüüsi suunast, mis taotleb tekstimaterjali vähendamist parafraseerimise, summeerimise ja kategooriate moodustamise kaudu (Laherand, 2008). Transkriptsioonist tõsteti esile olulised sõnad (Laherand, 2008) ja seejärel moodustati neist fraasid, mida järgnevate lugemiste ajal pidevalt täiendati. Fraaside põhjal moodustati alakategooriad. Alakategooriate loomise näide on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Näide alakategooria loomise kohta

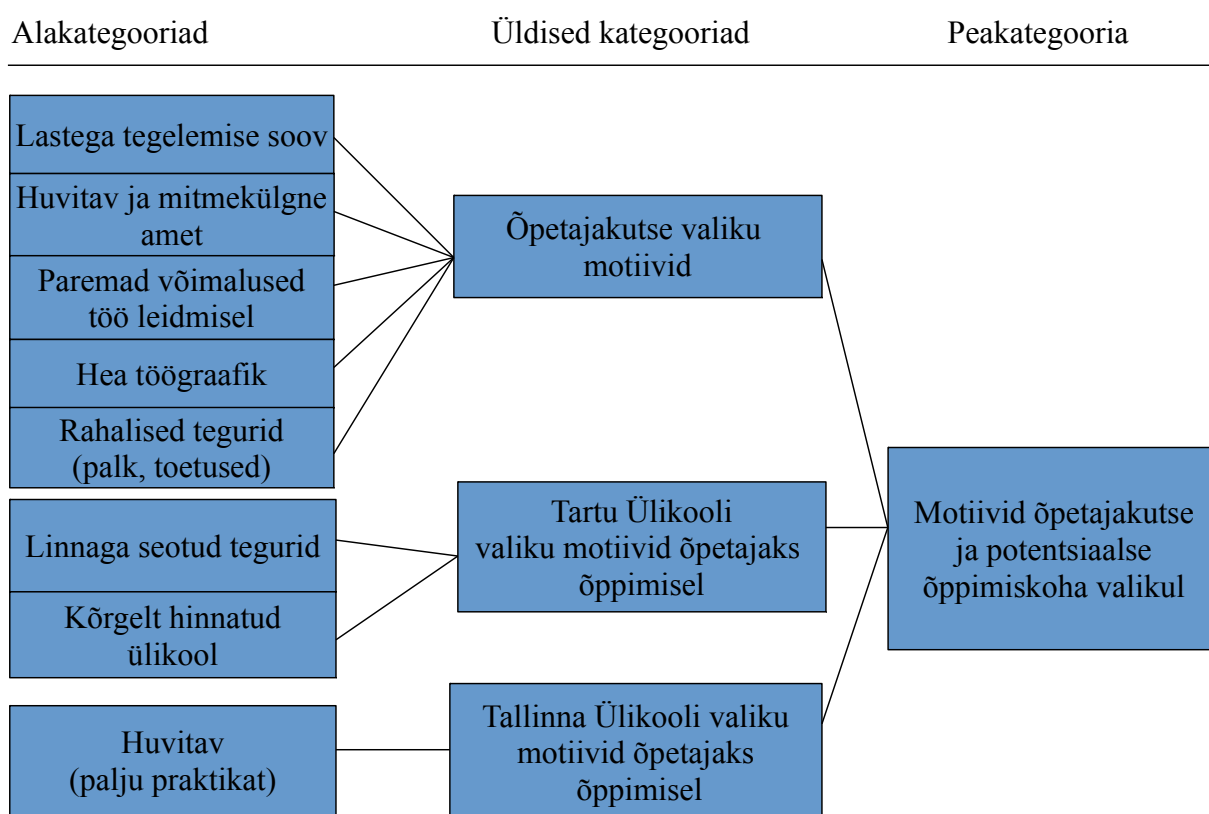
Fraasid	Kood
Õpetajast sõltub lapse tulevik Õpetaja õpetab tulevast põlvkonda Õpetajast sõltub kas lapsel läheb edaspidises elus raskeks või mitte	Palju vastutust

3. Tulemused ja arutelu

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada reaalsuuna 12. klassi õpilaste arvamus õpetajakutse valiku motiivide ja takistavate tegurite kohta. Andmeanalüüsi käigus moodustus 3 peakategooriat: 1) motiivid õpetajakutse ja potentsiaalse õppimiskoha valikul, 2) takistavad tegurid õpetajakutse ja õppimiskoha valikul 3) ootused ülikoolide tegevustele huvi suurendamiseks õpetajakutse vastu. Järgnevalt esitatakse tulemused ja arutelu koos, mis on kvalitatiivse töö puhul põhjendatud tööst parema ülevaate saamiseks.

3.1. Motiivid õpetajakutse ja potentsiaalse õppimiskoha valikul

Antud peakategooria all moodustusid üldkategoriatena õpetajakutse valiku motiivid, Tartu Ülikooli valiku motiivid ning kolmandaks, Tallinna Ülikooli valiku motiivid. Tulemuste süsteemseks esitamiseks koostati joonis (vt joonis 1), millel on esitatud peakategooria *Motiivid õpetajakutse ja potentsiaalse õppimiskoha valikul* ning selle jagunemine üldisteks ja alakategoriateks.

Joonis 1. Peakategooria *Motiivid õpetajakutse ja potentsiaalse õppimiskoha valikul* ning selle jagunemine üldisteks ja alakategoriateks.

Käesolevas töös osalenud õpilased nimetasid oluliste motiividena õpetajakutse valikul *lastega tegelemist* ning *töö mitmekülgsust ja huvitavust*. Veel nimetasid õpilased õpetajakutse valiku motiividena käesolevas töös – paremad võimalused töö leidmisel, hea töögraafik ning rahalised tegurid (töötasu ja palk). Tartu Ülikoolis õpetajaks õppimise valiku motiividena peeti oluliseks *linna asukohaga seotud tegureid* (asukoht, linna suurus) ja *kooli kõrget hinnatavust* (hea maine), Tallinna Ülikooli valiku puhul aga õppimise *huvitavust* (nt palju praktikat).

Õpetajakutse valiku motiividena nimetasid valimisse kuulujad olulise põhjusena, et valitud erialal saab *tegeleda lastega*. Ka uurimustest Sinclair (2008), Peterson (2013) selgus, et uuritavaid motiveerib õpetajakutse valikul kõige enam soov töötada lastega. Käesolevas uurimistöös osalenud õpilaste sõnul on lastega tegelemine tore, kuna lapsed toovad endaga kaasa rohkem rõõme kui muresid. Eelnevale lisaks mainisid õpilased, et lastega tegelemine on ka õpetaja enda jaoks hariv, kuna tänapäeval on lapsed niivõrd targad, et võivad isegi õpetajatele midagi uut õpetada.

Tegelikult ikka oleks kõige tähtsam põhjus, miks ma valiksin õpetajaameti see, et ma saan lastega tegelda, kuna mulle väga meeldib lastega tegeleda. (Õpilane 4)

/---/ lapsed on ju meil tänapäeval nii targad, et võib-olla õpetavad veel mullegi midagi uut. (Õpilane 2)

Teiseks oluliseks motiiviks, mida käesolevas töös osalenud õpilased peamiselt nimetasid on *huvitav ja mitmekülgne amet*. Seda motiivi pidas üks uuritavatest ka kõige olulisemaks motiiviks õpetajakutse valikul. Õpetajaameti huvitavuse ja mitmekülgsuse all pidasid õpilased silmas eelkõige huvitavaid koolitusi (k.a. välismaal), ekskursioone, ürituste korraldamist ja läbiviimist, huvialaringe ning palju suhtlemist erinevate inimestega. Samas tõi üks õpilane välja, et ka õpetaja ise peab oskama oma tööpäeva huvitavaks teha. Singapuris õpetajakoolituse üliõpilaste seas läbiviidud uurimusest selgus samuti, et huvi õpetamise vastu on oluliseks teguriks, mis mõjutab õpetajakutse valikul (Low et al., 2011).

/---/ma ei usu, et selle tööga kuskil kunagi igav oleks. Alati on midagi teha ja alati saab uusi teadmisi juurde. /---/ sa saaksid võib-olla viia neid kevadpidusid või mis need jõulupeod on. Seal osa võtta ja teha teisi asju veel. Et sa ei pea ainult enda erialas kinni olema /---/.(Õpilane 2)

/---/ päevad lähevad kiiresti ning huvitavalt, kui sa ise oskad ainult välja mängida. (Õpilane 4)

Veel teeb õpetajaameti huvitavaks ja mitmekülgeks õpilaste meelest näiteks see, et õpetajal on lisaks oma aine õpetamisele võimalik olla ka näiteks klassijuhataja. Samuti tõid

õpilased välja, et õpetajahariduse omandamisega kaasneb neil lisaks ka mõnel muul erialal töötamise võimalus. Hariduse mujal kasutamise võimalust pidasid oluliseks motiiviks ka Maunel & Hughes (2006) uurimuses osalenud.

/---/ ta on nagu mitmekülgne, et ta ei ole nagu igav /---/ õpetajaametiga ei kaasne ainult sinu eriala /---/. (Õpilane 2)

Veel nimetasid õpilased õpetajakutse valikul motiiviks seda, et õpetajatel on **paremad võimalused töö leidmisel**, kuna üha vähem inimesi asub omandama pedagoogilist haridust ning seetõttu on ka konkurents tööle kandideerimisel väiksem. Seda kinnitavad ka Eestis läbiviidud erinevad uuringud, kust on selgunud, et õpetajakutse on tänapäeval Eesti noorte kutsevaliku eelistuse seas üks viimaseid (Krips, Taimalu, Luik, & Kukemelk, 2009). Lisaks tõi käesolevas töös üks uuritavad välja, et kui enamasti on tööotsijale üheks kriteeriumiks tööle kandideerides eelneva kogemuse vajalikkus, siis õpetajana tööle asudes, seda nii oluliselt ei nõuta. Samuti lisas uuritav, et kuulduste põhjal õpetajaõppekavadel olevaid üliõpilasi võetakse praktikale meeeldi.

/---/ et kui sa oled ikkagi mingi tudeng või praktikant, siis ikkagi tullakse ja nagu vastu sulle, et ja, et tule ikka noh. Et vähemalt noh, kui ütleme, et lähed kuhugile teise ametile, siis on alati mingi see kriteerium, et oi sul on vaja kogemust ja sul on vaja seda ja toda. (Õpilane 3)

Lisaks nimetasid õpilased õpetajakutse valiku motiivina **head töögraafikut** (pikad vaheajad, kellaajaliselt kindlaks määratud tööpäevad, puhkuseajad on teada, kindel kuid paindlik töögraafik). Uuritavatele meeldib, et õpetajana töötades oleks neil teada, millal täpselt nad töö peavad olema ning millal on puhkused. Suure plussina õpetajaameti juures töid õpilased välja pikema suvevaheaja ning ka kooliaasta sees olevad lühemad vaheajad. Õpilaste meelest on see hea, kui ka aasta keskel on võimalik end välja puhata. See vähendab stressi tekkimise ohtu ning annab palju energiat, et tagasi tööle asudes olla veelgi rohkem motiveeritud. Ka Williams & Forgasz (2009) uurimuses nimetasid uuritavad õpetajakutse valikul olulise motiivina pikki vaheaegu. Antud uurimuses osalenud õpilastele meeldib õpetajaameti puhul, et õpetajatel on töögraafik kindel, kuid samas ka paindlik. Näiteks töid õpilased, et vajadusel on võimalik kooli juhtkonnaga läbi rääkides teha muudatusi tunniplaanis või paluda kedagi õpetajatest oma tundi asendada.

Siis on ju need, üldse need veel kooli keskel vaheajad, et saan seal rahulikult puhata. (Õpilane 2)

/---/ sa lähed teatud kellaajal tööle ja jõuad normaalsel ajal koju. /---/. Siis, suved on vabad või noh mitte päris täiesti vabad, aga nagu puhkust on sul rohkem kui mõnel

teisel töölisel. /---/ tööpäevad ei ole liiga pikad, sa ei ole hiliste tundideni tööl, et sa saad siiski korralikult olla kodus ja korralikult ka ennast välja puhata, et see on ka väga tähtis. (Õpilane 4)

Samuti nimetasid õpilased õpetajakutse valikul motiivina **rahalisi tegureid**, nagu palk ja toetused. Seda motiivid nimetasid käesolevas töös osalenud õpilased õpetajakutse valikul kõige vähem. Vaid üks uuritavates tõi välja, et õpetajatele makstav palk on hea. Õpilase sõnul on õpetajatele makstav töötasu hea, võrreldes näiteks poemüüjatele makstava tasuga, kus samuti on palju pingelist tööd. Uuritav lisas, et kui vaadata seda, et kui palju peavad õpetajad oma hingest panema töösse, siis võiks õpetajatele makstav palk siiski suurem olla. Üks uuritavatest on kuulnud, et alles esmakordselt tööle asuvatel õpetajatel on võimalik saada elamiseks korter või taotleda rahalist toetust, seda just maapiirkonna koolidesse tööle asuvatel õpetajatel. Õpilase sõnul on see hea, kui riik toetab noori õpetajaid, et nad ei peaks töökoha leidmisel muret tunda elamispinna pärast.

No ütleme ikkagi, et palk. Sest olgem ausad, see on ikkagi üks suurematest. Aga samas noh, kui vaadata, et noh mida sa sinna nagu annad, tegelt pool hinge ära ju. See palk võiks olla veel suurem, aga kui vaadata nagu näiteks poemüüja palgaga, siis on ka närvi ja seda ja tööd=ja, raskust ja. Siis palk on sellesuhtes hea. (Õpilane 3)
/---/ noh ütleme, et väikestes maakohtades, ma olen kuulnud niimoodi, et ikkagi antakse korter või midagi. Noh et ikkagi sa ei pea nagu otseselt nullist alustama. (Õpilane 3)

Tartu Ülikooli valiku motiividenäna õpetajaks õppimisel tõid õpilased välja **linnaga seotud tegureid**, nagu näiteks linna suurus ning asukoht. Õpilased sooviksid minna õppima Tartu Ülikooli, kuna Tartu pole väga suur linn ning sealse rahuliku elutempo tõttu oleks neil hea õppida. Veel tõid õpilased välja, et Tartu Ülikool on lähedamal nende kodukohale kui näiteks Tallinna Ülikool. See oli ka üheks eeliseks uuritavate seas, et miks valida õpetajakutse õppimiseks just Tartu, mitte Tallinna Ülikool.

/---/ Tartu on minu suhtes lähemal, kui Tallinn. Tallinn on suur linn ja seal kogu aeg on melu ja kõik elu käib. Ja siin Tartu on selline rahulik. Siin oleks õppimiskeskond parem, kui Tallinnas. (Õpilane 2)

Samuti mõjutavad õpilaste motiive ülikooli valiku puhul see, mida nad on antud ülikooli kohta kuulnud. Uuritavad tõid välja, et juhul kui neil oleks võimalus, otsustaksid nad õpetajaks õppida Tartu Ülikoolis, kuna nad on antud ülikooli **kõrgelt hinnatud ülikool** ning nad on selle kohta kuulnud vaid head. Õpilased on arvamusel, et kuna Tartu Ülikoolis õpib väga palju välistudengeid, siis järelikult on see ülikool hea tasemega. Lisaks sellele on

õpilaste arvates Tartu Ülikooli lõpetanutel suuremad eelised tööle saamisel, kuna neil on Tartu Ülikooli diplom, mis on väga kõrgelt hinnatud. Küsimusele *Kui sa saaksid valida Tartu ja Tallinna ülikoolis õpetajaks õppimise vahel, siis kumma kooli kasuks sa otsustaksid ja miks?* vastasid 4-st õpilasest kolm, et nemad otsustaksid Tartu Ülikoolis õppimise kasuks, üks õpilastest otsustaks aga Tallinna Ülikooli kasuks.

Et ju ta peab ikka hea kool olema, et välistudengid ka siia tulevad. No ja kui sul on ikka Tartu ülikooli paber käes, siis sul on ju ikka tunnustatud kooli paber käes.

(Õpilane 2)

Tartu /---/ valiks või=noh otsustaks sinna minna, et seal on päris palju mul tuttavaid käinud, et nad on ainult sellest head rääkinud, et ühtegi nagu halba sõna ei ole selle kohta kuulnud. (Õpilane 4)

Sa saad siit hea paberi, et umbes sa saad sellega igale poole tööle ja=nii. (Õpilane 1)

Tallinna Ülikooli valiku motiividena õpetajaks õppimisel tõid õpilased välja tegureid, mis olid seotud sellega, mida nad olid kuulnud Tallinna Ülikoolis õpetajaks õppimise kohta. Õpilased on arvamusel, et Tallinna Ülikoolis on õpetajaks õppida väga **huvitav**, kuna sealses õppekavas on ette nähtud palju praktikat. Uuritavate meelest on õppimise juures üheks väga oluliseks osaks ise kõike läbi proovida, kuna see annab õpilasele mingi ettekujutuse õpitavast elukutsest ning rohkem teadmisi, kui ainult üksnes teooriat õppides.

/---/ aga lihtsalt hetke seisuga tundub, et Tallinna Ülikoolis oleks huvitavam. /---/ nii palju kui mina olen kuulnud, siis Tallinna ülikoolis sa ikkagi saad rohkem praktikat, saad ise läbi proovida. (Õpilane 1)

/---/ praktiliselt sa õpid palju rohkem kui muidu. (Õpilane 4)

Lisaks annab praktika õpilaste arvates võimaluse näha, kas ta sobib antud erialale või mitte.

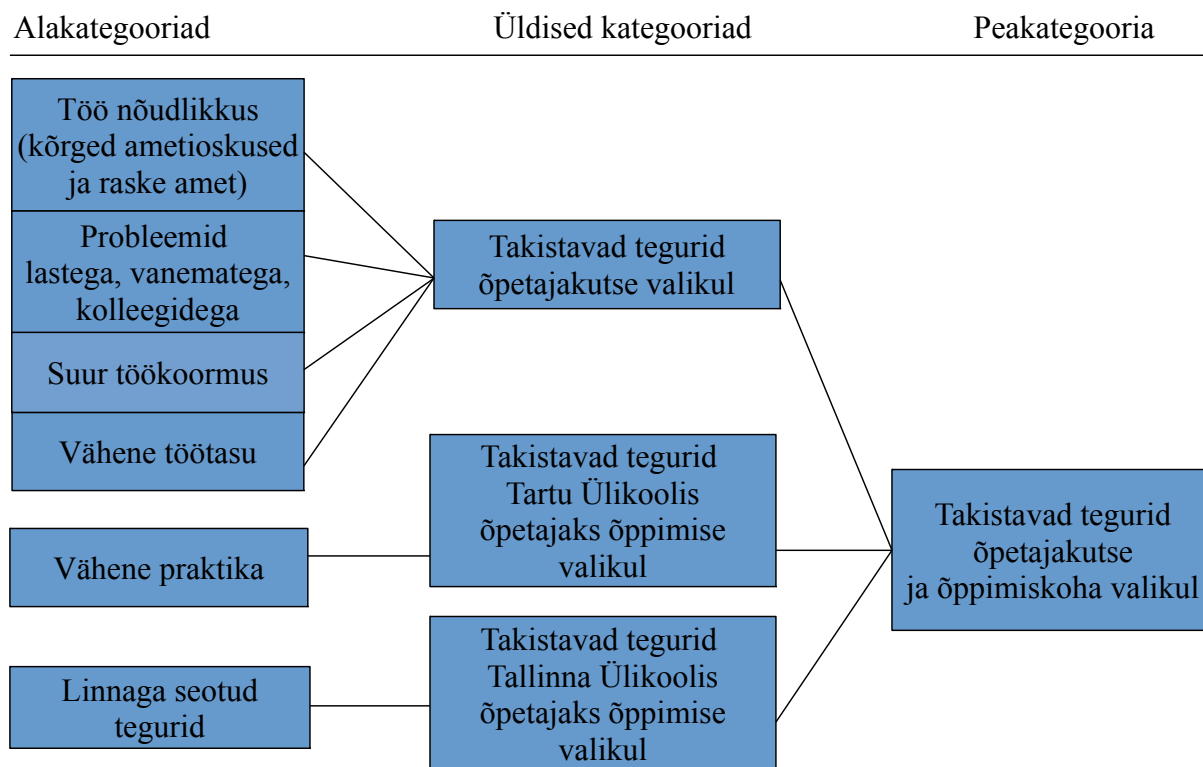
/---/ teorias ma ju (.) ei näe ära ju seda, et kas ma nüüd sobin sellele alale või mitte. (Õpilane 2)

Üks uuritav tõi välja, et tema jaoks pole oluline, mis kooliga on tegemist, sest kui ise olla tubli ning püüdlik, saab hakkama alati. Õpilane lisas, et tema valib kooli selle järgi, mis talle huvitavam tundub ning hetke seisuga tundub õpilase jaoks Tallinna Ülikool huvitavam.

/---/ haridus on haridus, et kui sa ise oled piisavalt tubli, siis ju vahet ei ole kummas koolis ma käin, aga lihtsalt hetke seisuga tundub, et Tallinna Ülikoolis oleks huvitavam. (Õpilane 1)

3.2. Takistavad tegurid õpetajakutse ja õppimiskoha valikul

Antud peakategooria all moodustusid üldkategoriatena takistavad tegurid õpetajakutse valikul, Tartu Ülikoolis õpetajaks õppimise valikut takistavad tegurid ning Tallinna Ülikoolis õpetajaks õppimise valikut takistavad tegurid. Tulemuste süsteemseks esitamiseks koostati joonis (vt joonis 2), millel on esitatud peakategooria *Takistavad tegurid õpetajakutse ja õppimiskoha valikul* ning selle jagunemine üldisteks ja alakategoriateks.

Joonis 2. Peakategooria *Takistavad tegurid õpetajakutse ja õppimiskoha valikul* ning selle jagunemine üldisteks ja alakategoriateks.

Käesolevas töös osalenud õpilased nimetasid segavate teguritena õpetajakutse valikul peamiselt *õpetajatöö nõudlikkust* (st. kõrged ametioskused ja raske amet) ja *vähest töötasu*. Veel töid õpilased välja, et neid segab õpetajakutse valikul: probleemid lastega, lapsevanematega, kolleegidega; suur töökoormus. Tartu Ülikoolis õpetajaks õppimise valikul häiris õpilasi *vähene praktika*, Tallinna Ülikooli valiku puhul töid negatiivsete teguritena õpilased välja *linna suurust* (liiga suur linn) ja *asukohta* (kodukohast liiga kaugel).

Takistavaid tegureid õpetajakutse valikul on õpilaste jaoks mitmeid. Peamiselt nimetasid õpilased häiriva tegurina õpetajakutse valikul *õpetajatöö nõudlikkust*, pidades silmas seda, et õpetaja töö on kõrgete ametioskustega ning väga raske töö. Mõnes varasemas

uurimuses (Richardson & Watt, 2006; Watt et al., 2012) on leitud nende kahe faktori *raske töö* ja *kõrgeid ametioskused* vahel tugev seos, mistõttu on nad koondatud ühe laiemal koondnimetuse alla – töö nõudlikkus (*task demand*). Samas selgus Peterson (2013) uurimusest kahe faktori *kõrgeid ametioskused* ja *raske töö* hinnangutel, et üliõpilased pidasid õpetajaametit ennekõike *kõrgeid ametioskuseid* nõudvaks tööks. Käesolevas töös on need tegurid samuti koondatud ühe alakategooria alla – töö nõudlikkus. Kuid töö autor leiab, et antud töös on väga raske konkreetselt välja tuua, kumba tegurit pidasid õpilased häirivamaks õpetajakutse valikul, kas *kõrgeid nõudeid ametioskustele* või *rasket tööd*, kuna mõnel puhul oli üks tegur teise põhjuseks ja vastupidi – teine tegur esimese põhjuseks. Näiteks üks osa õpilastest arvas, et õpetajate töö teeb raskeks kõrged nõuded ametioskustele, sest õpetajad peavad suutma õpetada oma ainet kõikidele õpilaste arusaadavalt. Siis teine osa uuritavatest arvas vastupidiselt, et õpetajate töö kõrged nõuded oskustele/teadmistele teevad õpetajaameti raskeks.

Mägi & Nestor (2012) uurimusest selgus, et lähikondsed täiskasvanud soovivad abiturientidel õpetajakutse valiku mõttest loobuda just õpetajatöö raskuse ja keerulisuse tõttu – isegi juhul, kui abiturient on kõiki vastuargumente juba teadvustanud. Seevastu Manuel & Hughes (2006) väidavad, et õpetajaametit peetakse küll palju väljakutseid esitavaks ametiks, kuid mitte raskeks tööks.

Ma pean ise olema nii erudeeritud inimene. Ma pean tegelikult teadma hästi paljusid asju. /---/ Noh, liiga suur vastutus. (Õpilane 3)

Õpetajaamet on kindlasti väga rakse, sest et sa pead suutma päris mitmele inimesele selgeks teha ühe ja sama teema, kuid need inimesed üldse ei pruugigi samal tasemel olla, et seda kõik selgeks saada. (Õpilane 2)

Uuritavate arvates sõltub väga palju õpetaja oskustest/teadmistest, kuidas laps edaspidises elus hakkama saab ning seetõttu on õpetajatel suur vastutus lapse tuleviku kujundamisel. Õpilased lisasid veel, et õpetaja õpetab tulevast põlvkonda, mistõttu on äärmiselt oluline, et õpetajatel oleksid kõrged ametioskused ning teadmised selleks, et ühiskonda kasvaksid tublid ja targad kodanikud.

See on raske amet tegelikult, sest no olgem ausad vaata. Ma õpetan ju tulevast põlvkonda. (Õpilane 3)

Äkki see, et seal on väga suur vastutus. Mina pean ju üksi suutma kogu selle õppekava, mis on ette nähtud, selgeks lastele tegema. (Õpilane 2)

Õpilaste arvates on väga raske õpetada nii paljusid õpilasi korraga, seda enam, et iga laps on erinev ning seetõttu nad kardavad, et nad ei saa õpetajana töötades hakkama.

Et kui mul on kakskümmend last seal klassis, see ei ole ju kerge, sest iga laps on ju erineva tasemega. (Õpilane 2)

Käesolevas töös osalenud uuritavate sõnul on õpetajate isiklik elu kõvasti häiritud. Lisaks suurele vastutusele ja kõrgetele ametioskustele tõid õpilased välja, et teeb õpetajaameti raskeks õpilaste sõnul ka **probleemid lastega, vanematega, kolleegidega**. Probleemid õpilastega on välja toodud ka Unt (2004) uurimuses, kus antud tegur oli negatiivselt mõjuvate tegurite seas tähtsusest 2. kohal. Käesolevas töös osalenute sõnul on probleemid lastega, vanematega ja kolleegidega väsitavad ja kurnavad, tekitavad stressi ning lisaks häirivad õpetajate isiklikku elu.

Kui sa lähed mõne lapsega riidu, see tuleb sinuga koju kaasa, sa tunned end halvasti. (Õpilane 1)

Samuti mõjub negatiivse tegurina õpetajaameti valikul – **suur töökoormus**. Õpilased leidsid, et õpetajatel on suur töökoormus, kuna lisaks koolis tehtavale tööle, tuleb neil väga palju tööd ka kodus teha. Uuritavad lisisid, et õpetajate töökoormus on suur ka seetõttu, et ühes klassis õppivate laste arv on liiga suur. Õpilaste arvates tuleks õpilaste arvu klassides vähendada, et õpetajad jõuaksid tegeleda kõikide õpilastega ja nende muredega. Õpilased pidasid oluliseks, et mitte ükski õpilane ei tunneks end kõrvalejäetuna.

Mind segab see, et töö tuleb koju kaasa, sest sa pead ikkagi kodus kontrollima töösid, pluss ette valmistama, et tunnid oleksid huvitavad. (Õpilane 4)

Väga palju tööd tuleb teha kooliväliselt. (Õpilane 1)

/---/ suured klassid, no näiteks linnakoolides. Et väga raske on õpetada suures klassis ja kõigi muresid ja kõigiga nagu suhelda, et mõni võib tunda, et ta on kõrvalejäetud. (Õpilane 4)

Õpilasi häirib õpetajakutse valikul ka **vähene töötasu**. Käesolevas uurimuses nimetasid vähest töötasu negatiivselt mõjuva tegurina õpetajakutse valikul neljast õpilasest kolm. Enamikest uurimustest on selgunud, et õpetajatele makstav vähene palk on üks peamistest põhjustest, miks õpilased ei soovi õpetajaks õppida (Mägi & Nestor, 2012; Unt, 2004; Butcher & Lewis, 2002; Park, 2006; Kilinç et al., 2012; Richardson & Watt, 2006; Watt et al., 2012). Õpilaste meelest on õpetajaamet väga raske ning vastutusrikas, mismõttu võiks õpetajate tööd ka rohkem väärtustada suurema töötasuga.

/---/ õpetajatel on raske töö. Et miks nemad saavad nii vähe palka /---/. /---/ võiks siis ju väärtustada rohkem seda asja. (Õpilane 2)

Tartu Ülikoolis õpetajaks õppimise valikut takistavate tegurite all tõid õpilased kuuldu põhjal välja seda, et võrreldes Tallinna Ülikooliga on Tartu Ülikoolis on **vähem**

praktikat ja palju sellist kuiva õppimist ning teooriat. Nende sõnul võiks praktikat ja teoorita olla võrdselt või siis vaid natukene rohkem teooriat praktigaga võrreldes. See oli ka ainus takistav tegur Tartu Ülikoolis õpetajaks õppimise valikul, mida uuritavad välja tõid.

/---/ Tartus on selline rohkem teooria. Noh, ütleme siis kuiv õppimine /---/. (Õpilane 2)

Tallinna Ülikoolis õpetajaks õppimise valikut takistavate tegurite hulgas tõid õpilased **linnaga seotuid tegureid** nagu linna asukoht ning selle suurus. Õpilaste arvates on Tallinn liiga suur linn ning sealne keskkond poleks õppimiseks hea. Lisaks ei meeldi õpilastele see, et Tallinna Ülikool asub nende kodukohast väga kaugel.

/---/ mulle Tallinn üldse ei meeldi, noh see tundub minu jaoks liiga suur /---/. (Õpilane 4)

/---/ kui ma elaks Tallinna kandis, ma nagu valiks võib-olla ikkagi Tallinna siis, nagu ligemal. (Õpilane 3)

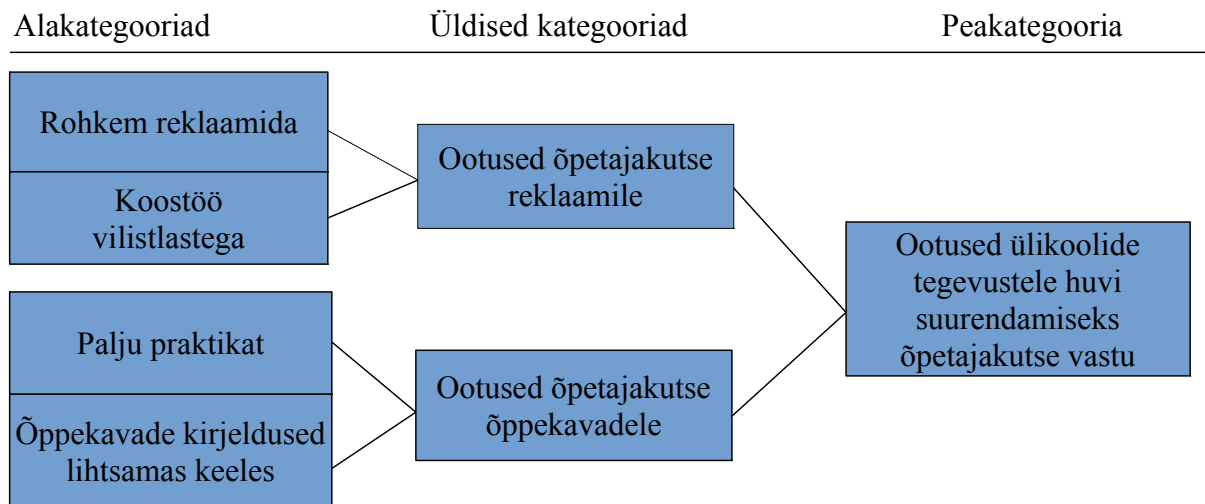
Kokkuvõtvalt tundub töö autorile oluline rõhutada käesolevas töös saadud tulemust, et Tartu Ülikoolis on õppimine õpilaste arvates rohkem teoreetiline ja esineb palju „kuiva“ õppimist, kuid Tallinna Ülikoolis õpetajaks õppimine tundub õpilaste jaoks huvitavam just rohke praktika tõttu. Vaatamata sellele, et käesoleva uurimuse tulemusi ei saa laiemalt üldistada, on antud tulemus autori meelest oluline ning huvitav, mida võiks edaspidi uurida kvantitatiivsete meetoditega. Autori meelest tundub käesolevas töös saadud tulemuste põhjal huvitavana ka see, et õpetajatele makstav palk oli õpilaste jaoks nii motiiv kui ka takistav tegur õpetajakutse valikul.

3.3. Ootused ülikoolide tegevustele huvi suurendamiseks õpetajakutse vastu

Antud peakategooria all moodustusid üldkategoriatena ootused õpetajakutse reklaamile ja ootused õpetajakutse õppekavadele. Tulemuste süsteemseks esitamiseks koostati joonis (vt joonis 3, lk 22), millel on esitatud peakategooria *Ootused ülikooli tegevustele huvi suurendamiseks õpetajakutse vastu* ning selle jagunemine üldisteks ja alakategooriateks.

Autorile teadaolevalt pole ootuseid õpetajakutse õppekavadele ja ülikoolidele huvi suurendamiseks õpetajakutse valiku vastu varem uuritud, seetõttu leiab autor, et need on olulised teemad, mida võiks edaspidi uurida kvantitatiivse meetodiga.

Ootused õpetajakutse reklaamile tõid õpilased välja, et ülikoolid võiksid end **rohkem reklaamida**, tutvustades oma kooli ning sealseid õppimivõimalusi ja õppekavasid, kuna õpilased ei ole nendest eriti teadlikud. Õpilased pakkusid välja selliseid meetodeid, mis on nende sõnul ülikoolides juba kasutusel, kuid mida tuleks efektiivsemalt kasutada.

Joonis 3. Ootused ülikooli tegevustele huvi suurendamiseks õpetajakutse vastu ning selle jagunemine üldisteks ja alakategoriateks.

Näiteks tõid õpilased välja, et koostöö üldhariduskoolide ja ülikoolide vahel võiks olla veelgi parem, saates tihedamini üliõpilasi koolidesse tutvustama ülikoolides olevaid võimalusi.

Õpilaste meelest on see huvitav ning näitab seda, et ka ülikoolid ise on huvitatud sellest, et õpilased valiksid nende kooli ning näevad selle nimel ka vaeva. Lisaks tõid õpilased välja, et voldikute lugemine ei tekita nendes huvi ning osad õpilased tunnistasid, et nad ei loegi neid. Kui aga ülikoolid saadavad näiteks üliõpilase üldhariduskoolidesse ülikooli tutvustama, siis õpilased ei pea ise otsima ja uurima ülikoolide kohta ning neil on võimalus saada kohe vastuseid oma küsimustele.

/---/ peaksidki saatma kellegi, et kui mina noh olen gümnaasiumiõpilane, et kaheteistkümnendas klassis kõike on nii raske otsustada ja valida, et siis nad peaksidki saatma kellegi ülikoolist klassi rääkima. Ja et miks on hea ja kuidas nagu reaalselt ongi see asi koha peal, et õpilased teavad ju, et ma ei oska ju ise ette arvata. Et ilmselt rohkem jah sellist nagu otsest reklaami /---/ kui seda, et saadavad mingeid voldikuid kooli, mida õpetaja jagab. (Õpilane 1)

Veel tõid õpilased välja, et ülikoolid võiksid korraldada rohkem lahtiste uste päevi, kus rõhutada oma koolile omaseid ainulaadseid ja omapäraseid võimalusi selleks, et õpilased mõistaksid, miks nad peaksid just antud ülikooli kasuks otsustama.

/---/ ülikoolides on see, et avatud uste päevad on. Et võiks nagu rohkem avatud uste päevi olla. /---/. Ja (.) võiksid noh, tutvustada /---/, et mis võimalused neil on=ja. (Õpilane 4)

Üks uuritav tõi välja, et ülikoolid on olnud niigi tublid, pakkudes Eestis ainsate

kohtadena võimalust õpetajaks õppida. Veel lisas õpilane, et konkreetselt õpetajakutse vastu huvi suurendamiseks peaksid ülikoolid rohkem reklaamima just õpetajakutset, kuna õpilane on täheldanud seda, et võrreldes teiste elukutsetega, reklaamitakse õpetajaametit vähem.

Lisaks on õpilane arvamusel, et just riik peaks midagi ette võtma selleks, et õpilastes tekiks suurem huvi õpetaja elukutse vastu, kuna ülikooli tegevus allub riigi kontrollile. Uuritavate meelest paraneks olukord, kui ühiskonna suhtumine õpetaja elukutsesse muutuks paremaks.

/---/ sest ega ülikool ei tee seda, mis teeb riik. Ütleme kui ikka seitse paralleelklassi ja kolmkümmend kuus õpilast, siis vabandage noh. /---/ minu meelest peaks riik just tegema midagi, sest ülikool on sellesuhtes niigi väga tubli olnud, et /---/ saab üldse õpetajaks õppida sellesuhtes. Et see on vist ainukesed kohad, ongi ülikoolis ütleme. (Õpilane 3)

Et arstiteadust ma näen igal pool /---/ aga vot just, et tulge õpetajaks, et seda ma ütlen ausalt, ei näe. (Õpilane 3)

Õpilased pakkusid välja, et ülikoolid võiksid teha **koostööd vilistlastega**, kellega viia läbi näiteks intervjuusid, kus nad räägiksid oma õppimiskogemustest ülikoolis ning tooksid välja omapoolseid põhjuseid, miks nad just õpetajaameti kasuks valisid. Veel sooviksid õpilased teada, kas ülikooli vilistlased on oma erialavalikuga rahul ka pärast kooli lõpetamist ning mis on nendest edasi saanud.

Ja siis nende õpilased, kes seal noh on selle kooli näiteks ära lõpetanud, et nendega võiks ka intervjuu teha ja selle kuhugile ülesse panna, et mis on nagu selle kooli juures plussid ja miinused, et miks ta just selle eriala valis. (Õpilane 4)

Uuritavad kirjeldasid **ootuseid õpetajakutse õppekavadele** sellistena, kus on võimalikult **palju praktikat**, kuna praktika annab õpilasele võimaluse näha, kas ta on valinud endale sobiva eriala. Lisaks arvasid õpilased, et praktikakogemus annab palju enesekindlust, mistõttu oleks neil tööle asudes palju rohkem julgust ja kindlustunnet. Veel töid õpilased välja, et õpetajakutse õppekava võiks olla ülesehitatud põnevatel loengutel ja ainetel, kus saab õpetajarolli ka läbi mängida.

/---/ just nagu peaksid olema hästi huvitavaks tehtud need tunnid ja palju praktikat, et see nagu motiveerib inimest, et ta tahab seda tööd teha ja ta saab kogemusi hästi palju juurde ja kui ta lähebki tööle, et siis tal on palju julgem tööle minna, et ta nagu teab juba sellest ja nagu mingi ettekujutus on tal sellest ees /---/. (Õpilane 4)

Lisaks töid õpilased välja, et **õppekavade kirjeldused** ülikoolide kodulehekülgedel võiksid olla kirjutatud **lihtsam keeles**. Õpilaste arvates on õppekavade kirjeldused kirjutatud liiga ametlikus keeles, millest on uuritavatel raske aru saada.

Mina kui aus olla, olen siin käinud niimoodi, lehitsenud neid (.) noh ülikooli neid vaata. Mina poolest ei saa aru, kui aus olla. /---/ ma ei saa aru sellest sellepärast, et seal on kirjutatud juba niimoodi nagu ma peaksin olema sellest teadlik, et mida nad, et mida ma õpin. /---/ seal on kuidagi liiga, ütleme siukselt=noh akadeemiliselt või kuidagi /---/ liiga ametlikult. (Õpilane 3)

Autori meelest on oluline pöörata tähelepanu käesolevas töös saadud tulemusele, et ülikoolide kodulehekülgedel olevad õpetajakutse õppekavade kirjeldused on õpilaste sõnul liiga akadeemilises keeles. Mistõttu autor leiab, et see võib olla üks põhjustest, miks õpilased võivad õpetajakutse valikust loobuda.

3.4. Töö praktiline väärtus ja piirangud

Töö praktiline väärtus seisneb selles, et kirjeldada ülikoolidele, millised on õpilaste võimalikud ootused ja takistused ülikooli ja õpetajakutse valikul. Ülikool saab kontrollida käesolevas uurimuses ilmnenu arvamusi kvantitatiivselt ja vajadusel otsida variante, kuidas tõsta õpilaste motivatsiooni õppida õpetajaks.

Käesoleva töö piiranguks peab autor valimi ühekülgsust, kuna töö põhineb vaid ühe Valgamaa kooli õpilaste arvamustel. Lisaks oleks võinud valida valimisse intervjueeritavaid ka mõne teise maakonna koolist.

Vaatamata sellele, et käesoleva uurimuse tulemusi ei saa laiemalt üldistada, annab antud töö autori arvates materjali, mida võiks edaspidi uurida näiteks kvantitatiivsete meetoditega.

Kokkuvõte

Reaalsuuna abiturientide arvamused õpetajakutse valiku motiividest ja takistavatest teguritest

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada reaalsuuna 12. klassi õpilaste arvamusi õpetajakutse valiku motiivide ja takistavate tegurite kohta. Vastavalt töö eesmärgile, püstitati järgmised uurimisküsimused:

- Kuidas kirjeldavad õpilased oma motiive õpetajakutse valikul?
- Kuidas kirjeldavad õpilased tegureid, mis takistavad neid õpetajakutset valimast?
- Kuidas kirjeldavad õpilased oma ootusi ülikoolide tegevustele huvi suurendamiseks õpetajakutse vastu?
- Kuidas kirjeldavad õpilased oma valikueelistusi Tartu Ülikoolis või Tallinna Ülikoolis õpetajaks õppimisel?

Uurimuses osales neli õpilast, kes õpivad ühes Valgamaal asuvas gümnaasiumis reaalsuunaga klassis ja kes mõtlevad õpetaja elukutse valimise peale, kuid pole veel kindlalt otsust teinud. Andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuuga, küsides õpilastelt motiive ja takistavaid tegureid õpetajakutse valikul ning ootusi ülikoolide tegevustele huvi suurendamiseks õpetaja elukutse vastu. Saadud andmeid analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi teel.

Uurimusest selgus, et õpilaste poolt kirjeldatud motiivid õpetajaameti valikul on: lastega tegelemise soov; ameti huvitavus ja mitmekülgsus; paremad võimalused töö leidmisel (vähene konkurents tööturul); hea töögraafik; rahalised tegurid (hea töötasu, toetused). Segavate teguritena õpetajakutse valikul nimetasid õpilased: õpetajatöö nõudlikkus(st. kõrged ametioskused, raske amet); probleemid lastega, lapsevanematega, kolleegidega; suur töökoormus; vähene töötasu.

Tartu Ülikooli valiku motiividena õpetajaks õppimisel tõid õpilased välja linnaga seotud tegureid – linna suurus ning asukoht, rahulik elutempo linnas, mistõttu oleks neil seal hea õppida. Takistavate tegurite all tõid õpilased välja seda, et võrreldes Tallinna Ülikooliga on Tartu Ülikoolis vähem praktikat ja palju teooriat.

Tallinna Ülikooli valiku motiividena öeldi, et õpetajaks õppida on seal huvitav, kuna sealses õppekavas on ette nähtud palju praktikat, mis võimaldab saada parema ettekujutuse

õpitavast elukutsest ning annab rohkem teadmisi. Tallinna Ülikoolis õpetajaks õppimise valikut takistavate teguritena nimetasid õpilased, et Tallinn asub kaugel, on liiga suur linn ning sealne keskkond poleks õppimiseks hea.

Õpilaste ootustena ülikoolide tegevustele huvi suurendamiseks õpetajakutse vastu esitati ootusi paremale õpetajakutse reklaamile, kus ülikoolid võiksid rohkem tutvustada oma kooli ning sealseid õppimivõimalusi ja õppekavasid, kuna õpilased ei ole nendest eriti teadlikud. Lisaks nenditi, et õppekavade kirjeldused on ülikoolide kodulehekülgedel liiga akadeemilises, ametlikus keeles. Kuigi käesolevas töös saadud tulemusi ei ole võimalik üldistada, kuna tegemist on kvalitatiivse uurimistööga, peab autor siiski antud tulemust oluliseks, kuna raskestimõistetavate õppekavade tõttu võivad õpilased õpetajakoolitusest loobuda.

Autor peab oluliseks ülikoolide poolt edastatava õpetajakoolituse reklaami mõju edasist uuringut kvantitatiivse meetodiga.

Märksõnad: abituriendid, õpetajakutse valiku motiivid, takistavad tegurid õpetajakutse valikul, ootused ülikoolidele.

Summary

The views of final-year sciences students on motivative and hampering factors when choosing the teaching profession

The aim of the current bachelor thesis is to find out what the opinions of final-year students about the factors that impact on their choice, why they want or do not want to take up teacher training are. According to the aim, the following research questions were raised:

- How do the final year students describe their motives when choosing the teacher training
- How do the students describe the factors that hinder their decision to choose the teacher training?
- How do the students describe their expectations of the activities of universities in order to promote the teaching profession?
- How do the students describe their choice preferences?

The research involved four sciences students of one school in Valga county who are planning to choose the teaching career but have not made their final decision yet. The data were collected through the semi-structured interview. The students were asked what motivates or hinders them when choosing the teaching profession. Also their expectations of university activities to promote the teaching profession were studied. The resulting data were analyzed using the qualitative analysis of the content.

The study revealed the following students' motives for choosing the teaching profession: the wish to deal with children; finding the profession interesting and versatile; better employment chances (lack of competition in the labor market); good work schedule ; financial factors (good salary, benefits). The students listed the following hindering factors: the high level of difficulty-the teaching profession is found to be demanding (ie. high professional skills needed, challenging work); problems with children, parents, colleagues; the large workload; the low salary.

The students, who decided to study at the University of Tartu associated their choice with the city itself: the size and location of Tartu and relaxed unhurried pace of life, which provides good conditions for studying. The negative sides which all the students mentioned about Tartu University are having less practice provided and a lot of theory.

When choosing studies at Tallinn University the following choices of motives were

mentioned studying at Tallinn University is interesting, as the curriculum includes a lot of practice that allows to obtain a better understanding of the profession; it also provides the students with profound knowledge. The location of Tallinn University, its considerable distance from home, its size (considered as too big) and its environment ("not so good for studies") were placed on negative side.

In connection with university activities in order to increase the attraction of the teaching profession, students are expecting better advertising. Universities should better introduce and promote their institutions – the requirements, local conditions, the study programme and the prospects, as the students are not particularly aware of them. In addition, it was also noted that the curricula of universities, found on the home pages, are presented too academically, in a complicated academic language. Although the results obtained in this work cannot be generalized because of the qualitative research technique, the author considers them significant. Due to the complexity of the curricula students may find them unattractive and therefore give up their intention to start pedagogical studies.

The author finds it important to continue the research in the field, how the teacher training at universities is advertised and which way it influences the growth in the number of potential undergraduates. The research should be carried out by using the quantitative survey technique.

Keywords: final-year students, the motives for choosing the teaching profession, hindering factors when choosing the teaching profession, expectations related with universities.

Tänuõnad

Tänan uurimuses osalenud õpilasi ja õpilaste klassijuhatajat vastutulelikkuse ja koostöövalmiduse eest. Samuti tänan inglise keele õpetajat Svetlanat, kes oli abiks summary tõlkimisel.

Autorluse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

- Bachmann, T., & Maruste, R. (2001). *Psühholoogia alused*. Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Bergen, T. (2003) The Role of Teachers in a Changing World: An International Perspective. *Research for Educational Reform, 8 (1)*, 49–65.
- Butcher, J & Lewis, E. (2000). Teaching: An appealing choice to school leavers?. Paper presented at AARE Conference, Sydney.
- Butcher, J., & Lewis, E., (2002). Why not teaching? Senior Students have their Say. Paper Presented at the Australian Association for Research in Education Conference, Brisbane. Külastatud aadressil <http://www.aare.edu.au/data/publications/2002/lew02507.pdf>.
- Eesti keele seletav sõnaraamat* (s.a.). Külastatud aadressil <http://www.eki.ee/dict/ekss/>.
- Germeijs, V., Verschueren, K.. (2006). High School Students' Career Decision-Making Process: Development and Validation of the Study Choice Task Inventory. *Journal of Career Assessment, 14*, 449–471.
- Haridus- ja teadusministeerium (2009). *Eesti õpetajahariduse strateegia 2009-2013*. Külastatud aadressil www.hm.ee/index.php?popup=download&id=8779.
- Haridus- ja teadusministeerium (2013). *Üldhariduse pedagoogide kohta käiv statistika*. Külastatud aadressil <http://www.hm.ee/index.php?048055>.
- Haridus- ja teadusministeerium (2014). *Õpetaja*. Külastatud aadressil <https://www.hm.ee/et/tegevused/opetaja>.
- Hirsijärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2010). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.
- Kilinç, A., Watt, H. M. G., & Richardson, P. W. (2012). *Asia-Pacific Journal of Teacher Education, 40, 3*, 199-226.
- Kriips, H., Taimalu, M., Luik, P., Kukemelk, H. (2009). Estonian students occupational preferences. EARLI 2009 conference Fostering Communities of Learners; Amsterdam, Netherlands; 25-29.08.2009.
- Krull, E. (2000). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu: TÜ Kirjastus.
- Krusell, S. (2004). Õpetajakutse valiku motiividest. R. Vöörmann, & J. Helemäe (Toim), *Õpetajad: kas maa sool või kraadiga spetsialistide ametigrupp* (lk 133-151). Tallinn: TPÜ Kirjastus.
- Kõiv, S. (2014). Õpetajakoolituse üliõpilaste motivatsioonitegurite hinnangute muutused esimese õppeaasta jooksul. Külastatud aadressil http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/42329/koiv_sanna.pdf.

- König, J., & Rothland, M. (2012). Motivations for choosing teaching as a career: effects on general pedagogical knowledge during initial teacher education. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 40, 3, 289-315.
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk.
- Lehtsalu, M. 2011. Põhikooli karjääriõpetuse valikaine õpetajaraamat. Kolmas kooliaste. SA Innove: 12-13, 68.
- Loogma, K., Ruus, V.-R., Talts, L., & Poom-Valickis, K. (2009). *Õpetaja professionaalsus ning tõhusama õpetamis- ja õppimiskeskonna loomine. OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS tulemused*. Tallinn: Tallinna Ülikooli haridusuuringute keskus.
- Low, E. L., Lim, S. K., Ch'ng, A., & Goh, K. C. (2011). Pre-service teachers reasons for choosing teaching as a career in Singapore. *Asia Pacific Journal of Education*, 31, 2, 195-210.
- Manuel, J., & Hughes, J. (2006). 'It has always been my dream': exploring pre-service teachers' motivations for choosing to teach. *Teacher Development*, 10, 1, 5-24.
- Moran, A., Kilpatrick, R., Abbott, L., Dallat J., & McClune B. (2010). Training to Teach: Motivating Factors and Implications for Recruitment. *Evaluation & Research in Education*, 15:1, 17-32.
- Mägi, E. ja Nestor, M. (2012). *Koolilõpetajad ja nende karjäärivalikud*. Tartu: SA Archimedes.
- Müller, K., Alliata, R., & Benninghoff, F. (2009). Attracting and Retaining Teachers: A Question of Motivation. *Educational Management Administration & Leadership*, 37, 574-599.
- Ogowewo, O. O., 2010. Factors Influencing Career Choice Among Secondary School Students: Implications for Career Guidance. *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, 5, 2, 451-460.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2011). *Building a High- Quality Teaching Profession. Lessons from around the world*. Pariis: OECD.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2012). *Education at a Glance 2012: Highlights*. Pariis: OECD
- Park, T. (2006). Teaching as a career choice: attractors and deterrents identified by Grade 11 learners. *South African Journal of Education*, 26(1), 143–156.
- Peterson, A.-L. (2013). *Õpetajakutse valiku motiivid ja arvamused õpetajatöö kohta õpetajakoolituse üliõpilastel*. Külastatud aadressil

- http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/31486/peterson_anna_liisa.pdf.
- Pärismaa, S. (2014, 12. sept). Kuidas läks õpetajakoolituse vastuvõtt ülikoolides? *Õpetajate Leht*, 29, 2-3
- Rajaleidja (s.a.). Külastatud aadressil <http://www.raialeidja.ee/karjaariplaneerimine-2>.
- Richardson, P. W., & Watt, H. M. G. (2006). Who Chooses Teaching and Why? Profiling Characteristics and Motivations Across Three Australian Universities. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 34, 1, 27-56.
- Roness, D. & Smith, K. (2010). Stability in motivation during teacher education. *Journal of Education for Teaching*, 36, 2, 169-185.
- Sinclair, C. (2008). Initial and changing student teacher motivation and commitment to teaching. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 36, 2, 79-104.
- Sinclair, C., Dowson, M., & McInerney, D. (2006). Motivations to teach: Psychometric perspectives across the first semester of teacher education. *Teacher College Record*, 108, 6, 1132 – 1154.
- Thomson, M. M., Turner, J. E., & Nietfeld, J. L. (2012). A typological approach to investigate the teaching career decision: Motivations and beliefs about teaching of prospective teacher candidates. *Teaching and Teacher Education*, 28, 324-335.
- Unt, M. (2004). Noorte valikud: olla või mitte olla õpetaja. R. Vöörmann, & J. Helemäe (Toim), *Õpetajad: kas maa sool või kraadiga spetsialistide ametigrupp* (lk 152-170). Tallinn: TPÜ Kirjastus.
- Watt, H.M. G., & Richardson, P. W. (2007). Motivational Factors Influencing Teaching as a Career Choice: Development and Validation of the FIT-Choice Scale. *The Journal of Experimental Education* 75, 3, 167-202.
- Watt, H.M.G., Richardson, P.W., Klusmann, U., Kunter, M., Beyer, B., Trautwein, U., (2012). Motivations for choosing teaching as a career: An international comparison using the FIT- Choice scale. *Teaching and Teacher Education*, 28, 791-805.
- Williams, J., & Forgasz, H. (2009). The motivations of career change students in teacher education. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 37, 1, 95-108.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

Lisa 1.

Lugupeetud õpetaja

Olen Tartu Ülikooli Sotsiaal- ja haridusteaduskonna kolmanda aasta üliõpilane Anu Rebane ning vajan reaalsuuna abiturientide abi lõputöö uurimise läbiviimisel. Töö teema on "Reaalsuuna abiturientide arvamused õpetajakutse valiku motiividest ja valikut takistavatest teguritest", mille eesmärgiks on selgitada välja reaalsuuna 12. klassi õpilaste arvamus õpetajakutse valiku motiivide ja tegurite kohta, mis takistavad õpetajakutse valikut.

Soovin läbi viia umbes 1 tunni pikkuse intervjuu reaalsuuna abiturientide seas, kes on kunagi mõelnud õpetajakutse omandamise peale, kuid praeguse seisuga on otsustanud mõne muu eriala kasuks. Intervjueerimisel palun õpilastel tuua välja põhjuseid, mis innustab ja takistab neid õpetajakutse valikul ning mida nad arvavad õpetajaametist. Intervjuud kasutan ainult uurimuse tulemuste jaoks ning õpilased ja kool jäävad anonüümseks.

Oleksin väga tänulik kui te annaksite loa oma klassi õpilastel uurimuses osalemiseks. Nõustumise korral palun andke sellest mulle teada, et saaksime ajas kokku leppida.

Lugupidamisega

Anu Rebane

Lisa 2. Intervjuu küsimuste kava

1. Kui sa kujutad end ette õpetajana, siis mida sa sellest räägiksid?
2. Kui sa valiksid õpetajaameti, siis millistel põhjustel sa seda teeksid?
3. Kui sa nüüd mõtled õpetajakutse valiku peale, siis mis oleks sulle oluline ja miks?
4. Mis sind segab õpetaja ametit valimast?
5. Kui sa nüüd mõtled õpetajakutse valiku peale, siis mis sind kõige enam segab ja miks?
6. Mida oled kuulnud õpetajakoolituse õppekavadest? Mis sa arvad mida õpetajaks õppijad õpivad?
7. Millised on sinu ootused atraktiivsele/ligitõmbavale õpetajakutse õppekavale?
8. Mida peaksid ülikoolid tegema, et sinu huvi õpetajakutse vastu suurendada?
9. Kui sa saaksid valida Tartu ja Tallinna ülikoolis õpetajaks õppimise vahel, siis kumma kooli kasuks sa otsustaksid ja miks?

Lisa 3. Väljavõte transkriptsioonist

1.31. Mhmh. Millised on sinu ootused ligitõmbavale õpetajakutse õppekavale?

1.32. Minu ootused või? Et nagu, mis ma ootaks, et seal oleks või?

1.33. Jah, et milline võiks olla õpetajakutse õppekava. Mis sulle nagu meeldiks.

1.34. Mulle meeldiks praktika kõige rohkem. Siis ma näen ise ka, kas ma üldse saan sellega hakkama. Sest teoorias ma ju (.) ei näe ära ju seda, et kas ma nüüd sobin sellele alale või mitte. Pigem praktika. Või noh, teooria ja praktika võrdselt. Aga kindlasti päris palju peab praktikat olema, et ma saaks oma teooriat rakendada praktika juures ka, et muidu ma ju ei tea midagi. Sest=et praktika käigus võib-olla avastad veel, mis on valesti ja mis on tegelt võib-olla parem nii ja teisiti ja. Et ma eelisataks seda, et praktika ja teooria on ikkagi noh suht võrdselt, ja et ka õppejõud ise teevad selle aine huvitavaks, mitte lihtsalt ei järgi kindlaid reegleid, kuidas on ette nähtud ja kõik. Nad võiks ka oma piiridest välja astuda ja rohkem teha huvitavamaks asju.

1.35. Aga mida sa ootad, et milline see teooria võiks olla?

1.36. Mingid võib-olla. Noh, kindlasti on mõni asi, et ongi kuiv õppimine, et sa ei saa muudmoodi. Aga mõne teooriaosa saab juba kuidagi huvitavamalt. Mingi mai=tea powerpoint esitlusega mingid pildid asjad juurde panna, mis paremini meelde jätaks või õpetaja toob iseenda elust enesest näiteid. Et sellega jääb palju paremini asi meelde, kui lihtsalt sa õpid. Et näiteid võiks olla=ja ja need powerpoint esitlused on väga head asjad. Siis on nagu pilt konkreetselt silme ees.

1.37. Mhmh. A mis teemadel need võiks olla? Mis sind ennast nagu huvitaks kõige rohkem?

1.38. Matemaatika.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Anu Rebane

(sünnikuupäev: 31.05.1993)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

“Reaalsuuna abiturientide arvamused õpetajakutse valiku motiividest ja valikut takistavatest teguritest”,

mille juhendaja on Heiki Krips

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace´i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 20.05.2015